

Віктор Ребезук

УДК 94(477.53)“1921/1928”

ПЕРШІ УКРАЇНСЬКІ ЮНАЦЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛТАВЩИНИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлюється утворення і діяльність перших українських молодіжних гуртків і груп Полтавщини на початку ХХ століття.

Ключові слова: український національно-визвольний рух, юнацькі спілки, революційна молодь, російське самодержавство.

Наприкінці ХІХ століття український національно-визвольний рух уже став реальною політичною силою в підросійській Україні. Його розвиткові сприяла діяльність визначних діячів української культури (О. Кониського, І. Нечуя-Левицького, Б. Грінченка, М. Лисенка, Лесі Українки та ін.), робота громад, які об'єднували інтелектуальну еліту української нації, виховану на автономістських засадах М. Драгоманова, та соціальна напруга в суспільстві, що вилилася в масові революційні рухи. На політичну арену вийшло нове покоління української інтелігенції, яка вже не задовольнялася самою лише культурницькою та просвітницькою діяльністю, а прагнула здобути національні й політичні права для свого народу.

Важливу роль у пробудженні національної самосвідомості молоді відіграла поява Революційної української партії (РУП) – першої в підросійській Україні політичної партії, проект програми якої у вигляді маніфесту “Самостійна Україна” написав М. Міхновський. Уперше він оприлюднив її 19 лютого 1900 р. на зібранні таємної “Української громади”, що виникла в Полтавській духовній семінарії. Його палка промова про необхідність боротьби за незалежність України справила величезне враження на полтавську молодь і сприяла її організаційному оформленню у “вільні громади” РУП. Ідеї М. Міхновського випереджали свій час, а тому однодумців у нього було небагато. “Нас мало, – писав він, – але голос наш лунатиме скрізь по Вкраїні...

Нас горстка, але ми сильні нашою любов'ю до України” [9, с. 110].

Молоді революціонери – члени “вільних громад” РУП (С. Петлюра, Б. Мартос, А. Лівіцький, М. Порш, С. Шемет та ін.) пізніше стали визначними діячами українського національно-визвольного руху. Значну допомогу з агітаційною літературою і коштами рупівцям Полтавщини надавала київська “Українська студентська громада”, до складу якої в кінці 1902 р. входило близько 40 осіб, зокрема В. Винниченко, А. Жук, В. Антонович, Б. Матюшенко та ін. Неформальним лідером її вважався уродженець Лубенщини А. Лівіцький.

У кінці 1901 р. рупівці намагалися створити “шкільні громади” в полтавських гімназіях, але серед їх учнів або не виявилось національно свідомих українців, або вони боялися репресій від влади, а тому з цього нічого не вийшло [2, Ф. П-7. – Оп. І. – Спр. 2. – Арк. 43].

Перші гуртки революційної учнівської молоді Полтавщини з'явилися під час Російської революції 1905–1907 рр. Перша спроба їх об'єднання в монолітну організацію соціалістичної спрямованості була зроблена в Ромнах у серпні 1905 р. Ініціатором виступив учень місцевого реального училища Микола Скибін. На установчі збори організації були запрошені симпатки української і російської соціал-демократії, есерів та РУП, але порозуміння між собою вони не змогли знайти. Радикальні методи боротьби есерів із російським самодержавством не підтримала більшість присутніх. У свою чергу прихильники есерів не погоджувалися з культурно-просвітницьким напрямком діяльності майбутньої організації. Тому об'єднана учнівська соціалістична організація була створена у вересні 1905 р. без участі есерів.

Основним завданням своєї діяльності юнацька організація ставила підготовку агі-

таторів і пропагандистів для роботи серед учнівської молоді й жителів міста. Протягом місяця були створені гуртки з вивчення історії, культури і політичних знань та група розповсюджувачів революційної літератури. Намічалось також створення гуртків із вивчення політекономії, філософії та програмних документів соціалістичних партій. Число гуртківців складало 70–80 осіб. Виконавчим органом об'єднаної юнацької організації була рада в складі трьох осіб. Організація існувала за рахунок членських внесків, добровільних пожертв та виручки від аматорських спектаклів, які влаштовували її учасники. 150 карбованців із зібраних коштів були використані на придбання агітаційної літератури, яка розповсюджувалася по селах. До кінця 1950 р. гуртківцям вдалося також зібрати бібліотеку, яка налічувала 350 книг і брошур на політичну тематику [2, Ф. 138. – Оп. I. – Спр. 261. – Арк. 26].

Центром революційного бродіння молоді в Полтаві залишалася духовна семінарія. 21 листопада 1905 р. її вихованці влаштували літературно-музичний вечір, який став справжнім тріумфом українського національного духу. Актова зала і сцена семінарії були вбрані в українському стилі. На стінах висіли рушники і портрети українських гетьманів та М. Драгоманова. Крім обов'язкових церковних співів, хор семінаристів під орудою Доценка виконав багато українських народних пісень та “Заповіт” Т. Шевченка.

Восени 1906 р. полтавські семінаристи надіслали вітання київським студентам, які вимагали відкриття українознавчих кафедр у університетах. В ньому говорилося: “Український гурток полтавських семінаристів, твердо пам'ятаючи, що освіта, як і вся культура, може розвиватися поступово тільки в національних формах, щиро вітає перші заходи київського студентства у справі заснування українських кафедр у Київському університеті” [7, с. 9].

У кінці цього ж року полтавський поліцеймейстер направив кілька службових записок на ім'я губернатора, в яких повідомляв про існування в духовній семінарії таємного гуртка під назвою “Український гурток полтавських семінаристів” (УГПС). На думку поліцеймейстера, гурток перебував під впливом ідеології Української соціал-демократичної робітничої партії. Гуртківці видавали надрукований на гектографі журнал під назвою “Розсвіт” і нелегально поширювали його серед семінаристів і жителів міста. Поліцеймейстер допо-

відав, що “журнал досить об'ємний, в обкладинці рожевого кольору, на якій намальована малоросійська хата”. Одночасно гуртківці розповсюджували серед полтавців звернення з проханням надати матеріальну допомогу на видання їх журналу. Звернення починалося словами “Громадяни!” і мало підпис “Комітет У. Г. П. С. 1906 року, студня 16” з відповідною печаткою гуртка.

Гуртківці також друкували на гектографі заборонені поезії Т. Шевченка і поширювали їх, окрім семінаристів, серед вихованців Кадетського корпусу і дівочої гімназії. Начальник київської охоранки повідомляв директора департаменту поліції в Петербурзі, що “тоді вже було видано повний “Кобзар” накладом 350 примірників, до якого ввійшли всі не цензуровані твори Шевченка”.

Крім того, члени підпільного гуртка семінаристів нелегально поширювали серед полтавців брошури: “До боротьби. Пісні свободи” (Харківське видання), “У. С. Д. Добра порада в лиху годину” (місце видання не вказувалося) та ін. Розслідувати діяльність гуртка поліцейські чини доручили інспекторові семінарії, але її вихованці на той час уже роз'їхалися на Різдвяні канікули 1907 р. Про діяльність підпільного гуртка в семінарії доповіли єпископу Полтавському і Переяславському Іоанну, а той у свою чергу – губернаторові і начальнику губернського жандармського управління. Останній доповів своєму начальству в Києві: “згідно зібраних даних журнал “Розсвіт” <...> видавали вихованці Полтавської духовної семінарії... Ініціаторами цього видання були семінаристи Сергій Бабаков і Пилип Капельгородський, які ще навчаючись у Миргородському духовному училищі в 1897 р., нелегально видавали рукописні брошури під назвою “Сьогодні”... Спроба агента внутрішнього спостереження добути ці брошури зроблена і, як тільки пощастить їх роздобути, вони будуть представлені” [3, с. 20–21]. Але знайти видавців журналу “Розсвіт” жандармам так і не вдалося.

Українські патріотичні та революційні настрої знаходили прихильників і серед учнів інших навчальних закладів Полтавщини. В розташованій на Шведській могилі під Полтавою Учительській семінарії учні на своїй сцені ставили п'єси українських драматургів, вечорами співали українських пісень. Як народних, так і в обробці М. Лисенка, видавали свій рукописний україномовний журнал, у якому друкували власні поетичні і прозові твори. Але в 1906 р. з наказу обер-прокуро-

ра Святійшого Синоду в семінарії була проведена прискіплива ревізія, в результаті якої директор і кілька викладачів були звільнені з роботи [2, Ф. П-7. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 47].

У період столипінської політичної реакції серед полтавців продовжувала ширитися ідея національного визволення України, охоплюючи всі верстви українського суспільства і в першу чергу учнівську молодь. Така тенденція пояснювалася, з одного боку, діяльністю українських політичних партій, а з другого – розширенням мережі освітніх закладів і збільшенням контингенту учнів у них. Освіта ставала все більш доступною не лише для привілейованих класів суспільства, але і для дітей із селянських родин.

1906 р. у Великосорочинській Учительській семінарії імені М. В. Гоголя виник есерівський гурток у складі 12 учнів. Його керівниками були 17-річні уродженці Стародубського повіту Чернігівської губернії Григорій Дятлов і Григорій Ладоха та місцевий житель Дмитро Михайленко, у помешканні якого збиралися гуртківці. У жовтні 1909 р. вони надрукували на гектографі перший номер журналу “Рассвет”, а в січні 1910 р. – другий номер, який був присвячений революційним подіям 1905 р. у Великих Сорочинцях. Друкували журнал у приватному помешканні, яке винаймав Г. Дятлов. В обох номерах журналу проходила думка про необхідність повалення самодержавства в Росії, ліквідацію приватної власності на землю і зрівняльний розподіл її між селянами. Гуртківці вважали, що провідну роль в розвитку революційного руху Росії має відігравати учительство. Гуртківці видали також один номер україномовного журналу для молоді, який мав назву “Розваги”.

17 березня 1910 р. члени великосорочинського юнацького гуртка порозкидали на вулицях села ними ж надруковані листівки під назвою “Ко всем трудящимся”, а вже на початку квітня цього ж року були заарештовані і засуджені на 10 місяців тюремного ув’язнення [2, Ф. 138. – Оп. 1. – Спр. 502. – Арк. 32].

Напередодні першої світової війни українські учнівські гуртки і групи існували в Полтаві, Кременчуці, Лубнах, Миргороді, Кобеляках, Великих Сорочинцях тощо. Значну роботу з їх об’єднання розгорнув висланий до Полтави за участь у відзначенні сторіччя від дня народження Т. Шевченка студент Харківського університету Дмитро Соловей. За його словами, у місті вже існувало п’ять таємних учнівських гуртків: у Духовній семінарії,

технічному училищі, землемірній і фельдшерській школах та Учительському інституті, який щойно відкрився. Гуртки були недостатньо організованими і слабо зв’язаними між собою. Метою їхньої діяльності ставилося підвищення національного культурно-освітнього рівня своїх членів у тісному зв’язку з суспільно-політичним життям України [8, с. 54–55].

З метою об’єднання учнівських гуртків в єдину юнацьку організацію учні Полтавської землемірної школи Іван Левченко та Борис Шахрай запропонували створити регіональні організації із спільною програмою. Складений ними проект програми під назвою “Місцева організація” передбачав автономію юнацьких гуртків, які б у своїй діяльності керувалися постановами загальних зборів своїх членів. Виконавчим органом місцевих організацій мала бути рада, рішення якої були обов’язковими для всіх гуртківців. Рада мала комплектувати публічні бібліотеки українськими виданнями, поширювати ідеї українського національного відродження серед молоді, налагоджувати зв’язки з подібними організаціями в інших містах, дбати про поповнення своєї каси коштами тощо. Головним завданням своєї діяльності учнівські гуртки ставили формування в українській молоді національної свідомості, залучення її до національно-визвольної боротьби українського народу [6, с. 28].

Початок об’єднання українських юнацьких гуртків у єдину молодіжну організацію поклали регіональні з’їзди, які пройшли вже на початку Першої світової війни у Харкові та Пущі-Водиці під Києвом, а завершилися на загальноукраїнському з’їзді, що відбувся у кінці 1915 р. у Полтаві. Молодіжне об’єднання дістало назву “Юнацькі спілки”. Спеціально для них Дмитро Соловей разом із Михайлом Криворотченком видрукували на гектографі збірник українських революційних пісень під назвою “До боротьби”. Наступним виданням була праця П. Кроткіна “До молоді” в перекладі українською мовою, який здійснив Андрій Заливчий.

У Кременчуці гуртки української учнівської молоді з’явилися напередодні Першої світової війни в реальному училищі, фельдшерській школі та серед дівчат Учительських курсів. Перша спроба їх об’єднання була зроблена під час підготовки до відзначення сторіччя від дня народження Т. Шевченка, в якому активну участь брали учні. 1914 р. кременчуцькі гуртківці встановили зв’язок із по-

дібними юнацькими осередками Києва й Катеринослава і почали одержувати звідти нелегальну літературу, яку поширювали серед молоді. Агітаційні матеріали українського патріотичного змісту різними шляхами надходили також із Галичини та, крім міста, розповсюджувалися по селах Кременчуцького повіту. 1915 р. гуртки кременчуцької учнівської молоді об'єдналися в "Юнацьку спілку", до якої долучились і деякі молоді робітники трамвайного парку міста. "Спілка" налічувала близько 100 юнаків і дівчат. Її члени перебували під ідейним впливом українських соціал-демократів і відстоювали автономію України в складі демократичної Російської республіки. Значну допомогу в патріотичному вихованні кременчуцьких гуртків надавали студенти Гороховецький з Києва та М. Криворотченко з Полтави. Юнаки й дівчата збирались у приватних помешканнях, читали та обговорювали літературу українського державницького змісту, готували реферати з історії України тощо [2, П-7. – Оп. 2. – Спр. 6. – Арк. 13]. Після проведення в кінці 1916 р. арештів і виключення зі шкіл членів "Юнацьких спілок" українська молодіжна організація Кременчука занепала.

У Миргороді молодіжні українські гуртки існували в гімназії та художньо-промисловій школі. Учень цієї школи А. Семінько підтримував зв'язок із центральним комітетом "Юнацької спілки" в Харкові, одержував звідти інструкції та агітаційну літературу. Зокрема, під час обшуку в його помешканні поліція виявила прокламацію "До юнацтва". До українського гуртка в художньо-промисловій школі входили також Павло Дубинський, Валентина Васильєва, Павло Нестеренко (Бурбиченко) та ін. Останній брав участь у створенні молодіжних українських гуртків в окремих селах Миргородщини [2, Ф. 138. – Оп. 1. – Спр. 579. – Арк. 7].

Одним із осередків "Юнацьких спілок" на Миргородщині була Великосорочинська Учительська семінарія. Її випускники згодом стали активними учасниками Української революції 1917–1921 рр. Зокрема Олександр Доценко після закінчення Віленського військового училища в Полтаві був ад'ютантом С. Петлюри, а Бутенко – начальником його військової канцелярії. Наприкінці 1915 р. поліція провела арешти серед гуртківців Учительської семінарії. Всього було затримано 25 учнів і двох учителів. Під час обшуку в них вилучили програмні документи "Юнацьких спілок" та іншу нелегальну літературу, як-

от написану А. Семінком прокламацію "До юнацтва", в якій говорилося: "Уже три сотні літ як нам заборонили навіть вимовляти ім'я України і скільки ще іншого лиха наробив нам москаль. До боротьби, вірні сини України. До волі. Годі терпіти знуцання. Борімося за волю, за свою долю. Хай навіки згинуть ті сумні часи неволі, коли гнулись ми під ляхами або під москалями. Ми вже можемо жити свободним, самостійним життям... Ми тільки тоді спочиемо, коли наша Україна буде самостійною. На бій же, браття, на ворога України. До зброї" [4, с. 45].

Своє ставлення до світової імперіалістичної війни члени "Юнацьких спілок" висловили в написаній І. Левченком та Б. Шахраєм листівці, яка починалася словами "Дорогі браття!" У ній автори коротко переповідали трагічну долю бездержавної української нації та закликали українців до єднання в умовах, коли не зі своєї волі опинилися в арміях двох ворогуючих імперій і змушені були вбивати один одного в цій борні. "Український народ, – говорилося в листівці, – переживає зараз велике горе. Молох війни поглинув уже найкращих синів нашого народу й простягає вже свою залізну руку по цвіт нашого народу, по українську молодь. Та ми, рідні брати ваші, згуртовані в просвітніх організаціях "Юнацької спілки", звертаємось до вас із сердешним словом. На випадок, коли Росія буде переможена в цій війні, Україна отримає самостійність із рук прихильних до нас культурних завойовників. Коли ж Росія виграє війну, тоді буде старатися задавити Україну. Тому-то нам, що залишилися в живих чи тут, чи на фронті, потрібно збиратися з силами, об'єднуватися в організацію" [8, с. 71–72].

Написані з юнацьким запалом листівки свідчать, що "Юнацькі спілки" Полтавщини перебували під впливом ідеології М. Міхновського і, виступаючи за поразку Російської імперії у світовій війні, поділяли погляди утвореної у Львові "Спілки визволення України", сподіваючись, що з імперським розвалом Україна здобуде самостійне існування. Разом із тим зміст листівок свідчить, що учасники "Юнацьких спілок" поступово переходили від чисто просвітницької діяльності до боротьби за державну незалежність України.

Значного поширення серед миргородського юнацтва набрав вірш невідомого автора "Велика війна 1914 року (посвята українцям)":

Неначе стогін той глибокий,
 Луною покотився сум
 І побудив на Україні
 Велику зграю чорних дум.
 Війна! Війна! Гуде в народі,
 І йдуть понуро, щоб свою
 Покласти голову сумливу
 Далеко десь в чужім краю.
 За кого ж ви йдете війною,
 Кому Ви несете життя?
 Чого-то плаче батько, мати,
 Дружина, брат, сестра, дитя?..
 Ви несете життя своє,
 Щоб допомогти кацапу-брату
 Гнобителю свободи, прав,
 Своєму деспоту і кату.
 Ви помагаєте йому,
 Щоб більш знущався він над вами,
 Щоб більш коритися йому
 І більше стать його рабами.
 Ви робите його міцним,
 Щоб міг скрутить вас до останку,
 Щоб на Україні ніч була,
 Щоб вам не знать святого ранку.
 Щоб ясне сонечко з небес
 На вас ніколи не світило,
 Щоб права людського у вас
 Не одростали вільні крила!..
 Ідіть, несіть своє життя
 Та покривайте кров'ю поле.
 По духу ви давно раби,
 Нехай же буде й тіло голе!
 Готує вам подяку брат –
 Кацап подякувати може.
 Він не давав вам говорити,
 Тепер язик вам вирватиме!
 Ідіть, раби, несіть життя
 І не вертайтеся, прокляті.
 Щоб згинув рабський дух
 І пробудилась воля в хаті!
 Щоб ваші трупи, ваша кров
 Дітей та внуків пробудила,
 Щоб на Україні моїй
 З крові вродилась нова сила!
 Щоб зрозуміли рабства гніт
 І не рабом, а козаком
 Пустили волю в рідну хату.
 Ідіть...

[1, Спр. 16318-С. – Т. 2. – Арк. 195].

Рукописні тексти цього вірша вже за радянських часів поширювалися серед полтавців. Ми виявили їх у кримінальній справі підпільної патріотичної організації “Бойовиків”, яка склалася на Миргородщині в кінці 20-х років ХХ століття.

Арешти членів “Юнацьких спілок” у Миргороді наштовхнули молодих українських патріотів на думку створити в Полтаві Український революційний Червоний Хрест, який мав збирати кошти для надання допомоги українцям – жертвам російського самодержавства. Як згадував пізніше Д. Соловей, кошти збиралися серед молоді буквально по копійці. Вони були невеликими: в межах однієї чи двох сотень карбованців. Ініціативу полтавців підтримав Центральний комітет “Юнацької спілки” в Харкові, який випустив з цією метою спеціальну відозву і розпочав збір коштів по всій мережі нелегальних юнацьких спілок [8, с. 71–72].

Значний осередок патріотичної української молоді виник у Кобеляцькому повіті. Судячи із слідчих матеріалів полтавського жандармського відділення, певної назви він не мав; не відомо також, чи були його учасники членами “Юнацьких спілок”, але незаперечним фактом є те, що вони підтримували стосунки з подібними молодіжними українськими організаціями в Харкові та Києві. Центр гуртка перебував у Кобеляцькому комерційному училищі. Про його існування жандарми дізналися з перехопленого в червні 1915 р. листа студента Київського комерційного інституту Якова Сапіти до учениці 6-го класу Кобеляцької дівочої гімназії Марії Бажан, в якому йшлося про створення українських юнацьких гуртків у навчальних закладах та вказувалися конкретні імена й адреси молодих людей, яких потрібно залучити до них. Я. Сапіта хотів, щоб із гуртків “виходили і виховувалися справжні українці”, а також пропонував поширювати серед молоді просвітницьку літературу “з метою вивчення місцевим населенням української мови і підготовки його до сприйняття вчення про український «мазепинський рух»” [2, Ф. 138. – Оп. 1. – Спр. 565. – Акр. 4].

Жандарми провели численні обшуки й арешти, під час яких виявили десятки брошур, прокламацій і звернень до молоді, в яких велася пропаганда “українського сепаратизму”. У вилученій в Антона Пивовара прокламації “До української молоді” за підписом “Загальноукраїнська організація молоді” говорилося про посилення на початку Першої світової війни гоніння царизму на будь-які прояви українського національного життя: знищення в Галичині українських наукових, економічних і просвітницьких організацій, депортацію галичан до Сибіру, закриття українських часописів, терор проти

української греко-католицької церкви та ін. “Все, що має ознаки українства, – говорилося у прокламації, – нищиться і пригнічується, а чорносотенна преса люто кричить: “Роспни! Роспни!”

Але нема сили, яка могла б вирвати у народу його душу. Не можна знищити того, що вічне. Націю можна придушити, затримати її культурний розвиток, але не знищити. І тепер, у відповідальний страшний час, українська нація повинна зробити багато зусиль, щоб не втратити тих позицій, які мала до цього часу, багато треба праці, енергії, боротьби. І ми гадаємо, що працю, що боротьбу з честю доведе до кінця наша нація. Молодь, що завше йшла на першій передовій лінії; молодь, що завше і скрізь була надією, і тепер хай розпочне працю, підбадьорить старих своїм завзяттям та відвагою. Розкидана на просторах України молодь повинна в цей момент з’єднатись, готуватись до завзятої боротьби. Всі, хто чуває себе українцем, – організуйтеся. Вкупі треба боротись за право і честь. Кожен, кому болить серце за наше відродження, хай покине частину своєї праці і йде з проповіддю до несвідомих братів – селян і робітників, до молоді, до війська. Гуртуйте всіх, закликайте до боротьби з войовничим імперіалізмом. Кличте всіх до єднання з поневоленими народами Росії і до перетворення Росії монархії в Росію республіку національностей. Хай живе автономна Україна, хай живе Росія, республіка національностей...” [2, Ф. 138. – Оп. 1. – Спр. 565. – Арк. 3].

Під час слідства жандарми з’ясували, що члени підпільного гуртка поширювали літературу українофільського змісту серед селян Кобеляцького повіту та учнів місцевої гімназії і комерційного училища, у стінах якого, на переконання жандармів, велася активна пропаганда “українського сепаратизму” [2, Ф. 138. – Оп. 1. – Спр. 565. – Арк. 13].

Із матеріалів слідства не зрозуміло, чи вдалося Я. Сапіті створити в Кобеляках “Юнацьку спілку” як складову частину загальноукраїнської молодіжної організації, чи в місті існував окремий патріотичний гурток української молоді, адже він був викритий поліцією на початку своєї організації. Безумовно одне – серед кобеляцької учнівської молоді було чимало патріотів, які поділяли пануючу на той час в українському суспільстві ідею автономії свого краю.

Незважаючи на військовий стан і жорстку військову цензуру, прагнення до національного самовизначення охоплювало все ширші

верстви українського суспільства, зокрема й зрусифіковане робітництво Полтавщини. 1916 р. серед робітників кременчуцького заводу Лільполь-Рау і Левенштейна виник українофільський гурток, ініціатором створення якого виступили слюсар Михайло Пилипенко і Балаба. Гурток мав культурно-просвітницький характер і вважався аматорською трупю, до складу якої входило більше 50 молодих робітників. Самодіяльні актори влаштовували платні спектаклі українських драматургів, кошти від яких ішли на потреби вдов і дітей-сиріт – жертв Першої світової війни. Гурток мав невелику бібліотеку українських видань (близько 70 примірників), основу якої становили твори Т. Шевченка. На репетиціях трупи Балаба переконував робітників, що з їх лексики має бути виключене слово “малорос” і вони в усіх випадках мусять вживати “українець”. Слово “малорос”, учив він, неприйнятне для українців, позаяк воно означає приналежність до Росії, тоді як українці є окремим народом із самобутньою мовою, культурою і ментальністю [2, Ф. П-7. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 35].

У грудні 1916 р. у Полтаві був скликаний загальноукраїнський з’їзд “Юнацьких спілок”, але через неповне представництво (точна кількість делегатів невідома) його назвали конференцією. У підсумковій резолюції її делегати записали: “Конференція представників гуртків Лівобережної України <...> високо піднімає блакитно-золотий прапор Самочинної України. Тільки шляхом об’єднання усіх українських працівників у боротьбі за волю України можна досягти її визволення з-під корми зненависного союзу царя, бюрократії і капіталістів”. В резолюціях з’їзду висувалися також вимоги автономії України, аграрної реформи і восьмигодинного робочого дня [5, с. 268].

Отже, українські юнацькі гуртки і групи, які виникли як національно-просвітницькі організації, поступово політизувалися, втягуючись у загальне русло українського національно-визвольного руху. Одні з них стояли на традиційних для більшості українських партій засадах автономізму, інші – з властивим для юнацтва максималізмом гуртували майбутніх борців за свободу і незалежність своєї Батьківщини. Через свою мало чисельність “Юнацькі спілки” не були серйозною загрозою для російського самодержавства, але український характер їхньої діяльності став підставою для переслідування. Відразу ж після конференції в Полтаві українські

юнацькі гуртки були розгромлені, а близько 15 їхніх членів заарештовані.

Література

1. Архів Управління УСБУ в Полтавській області.
2. Державний архів Полтавської області.
3. Бойко Л. Пилип Капельгородський. Нарис життя і творчості / Л. Бойко. – К.: “Рад. письм.”, 1982.
4. Гречко Анна. Лівобережна молодь і національні нелегальні гуртки і групи у 1907–1917 рр. / Анна Гречко // Пам’ять століть. – 2007. – № 1.
5. Ревегук Віктор. Полтавщина в переддень Української революції (1900–1916 рр.) / Віктор Ревегук. – Полтава: ПП Шевченко Р. В., 2010.
6. Ревегук Віктор. Полтавщина в переддень Української революції. Доба Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.) / Віктор Ревегук. – Полтава: В-во “АСМІ”, 2007.
7. Рідний край. – 1906. – № 45.
8. Соловей Дмитро. Розгром Полтави / Дмитро Соловей. – Полтава: В-во “Криниця”, 1994.
9. Турченко Ф. Г. Микола Міхновський: Життя і слово / Ф. Г. Турченко. – К.: “Генеза”, 2006.

Victor Reveguk

THE FIRST UKRAINIAN YOUTH ORGANIZATION IN POLTAVA AT THE BEGINNING OF THE TWENTIETH CENTURY

The article highlights the formation and activity of Poltava first Ukrainian youth clubs and groups at the beginning of the twentieth century.

Keywords: *Ukrainian national liberation movement, youth unions, revolutionary youth, the Russian autocracy.*

Виктор Ревегук

ПЕРВЫЕ ЮНОШЕСКИЕ ОРГАНИЗАЦИИ ПОЛТАВЩИНЫ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА

В статье освещается создание и деятельность первых украинских юношеских кружков и групп Полтавщины в начале XX века.

Ключевые слова: *украинское национально-освободительное движение, юношеские союзы, революционная молодежь, русское самодержавие.*

Надійшла до редакції 25.10.2011 р.

ПРЕЗЕНТУЄМО НОВЕ ВИДАННЯ

Кулішенко Г. І. ДЕРЕВА нашої юності шумлять!..: [спогади, ст., вірші, пісні, док., світлини] / Галина Кулішенко; упоряд. Ю. М. Кулішенко. – К.: Криниця, 2010. – 256 с.: іл., портр.

Документально-художнє видання, змальовуючи долю й родину сільської вчительки із села Байрак Диканського району Полтавської області Галини Іванівни Кулішенко, водночас висвітлює невігдані риси світогляду і характеру українських селян та сільської інтелігенції 1920–1980-х років на підрадянській лівобережній Україні, говорить про неп, колективізацію, Голодомор, Велику Вітчизняну війну тощо.

До книги ввійшли різножанрові художні й публіцистичні тексти, а названо її за повістю-спогадом Г. І. Кулішенко.

Для педагогів, краєзнавців, широкого кола читачів.